

Sygn. akt I ACa 995/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 listopada 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Hanna Nowicka de Poraj
Sędziowie:	SSA Sławomir Jamróg (spr.) SSA Elżbieta Uznańska
Protokolant:	sekr.sądowy Katarzyna Rogowska

po rozpoznaniu w dniu 10 listopada 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa K. G.

przeciwko B. G.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 30 sierpnia 2013 r. sygn. akt I C 1951/12

1. oddala apelację;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki 9 471 zł (dziewięć tysięcy czterysta siedemdziesiąt jeden złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego;

3. zasądza od pozwanej B. G. na rzecz powódki K. G. kwotę 10 371 zł (dziesięć tysięcy trzysta siedemdziesiąt jeden złotych) tytułem zwrotu spełnionego przez powódkę świadczenia, wynikającego z uchylonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 lutego 2014 r. sygn. akt I ACa 51/14.

SSA Elżbieta Uznańska SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Sławomir Jamróg

Sygn. akt. I ACa 995/15

UZASADNIENIE

Powódka K. G. domagała się zasądzenia od pozwanej B. G. kwoty 102.353,15 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu oraz kosztów postępowania. Wskazała, że na żadaną kwotę składają się: 44.383,56 zł - tytułem odsetek ustawowych w wysokości 6% w skali roku liczone od kwoty 750.000 zł od dnia 30 grudnia 2009 r. do dnia 24 grudnia 2010 r.; 21.230,14 zł - tytułem odsetek w wysokości 5% w skali roku liczonych od kwoty 350.000 zł od dnia 25 grudnia 2010 r. do dnia 28 grudnia 2011 r.; 36.739, 45 zł - tytułem odsetek ustawowych liczonych od kwoty 349.671,45 zł od dnia 29 grudnia 2011 r. do dnia wytoczenia powództwa;

Podana, że pozwana zawarła z K. J. (1) umowę sprzedaży nieruchomości położonej w K., składającej się z działki nr (...) o powierzchni 0,3711 ha, za kwotę 800.000 zł, płatną w dwóch ratach po 400.000 zł, pierwsza do dnia 28 grudnia 2010 r., a druga do dnia 28 grudnia 2011 r. Nadto pozwana zobowiązała się do zapłaty odsetek 6% w skali roku i poddała się egzekucji w trybie art. 777 § 1 pkt 4 k.p.c. Sąd Rejonowy dla K. postanowieniem z dnia 23 marca 2012 r. w sprawie I Co 265/12/K nadał aktowi notarialnemu klauzulę wykonalności co do kwoty należności głównej. W dniu 8 grudnia 2011 roku K. J. (1) umową darowizny przekazała powódce swoją wierzytelność względem pozwanej. Pozwana na poczet należności głównej wpłaciła 50.000 zł jako zaliczkę oraz uregulowała pierwszą ratę.

Pozwana B. G. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu, podnosząc:

- nieważność umowy darowizny z dnia 8 grudnia 2011 r. jako sprzecznej z zasadami współżycia społecznego,
- bezskuteczność tej umowy względem pozwanej jako dokonanej z jej pokrzywdzeniem, bowiem pozwanej przysługuje względem K. J. (1) wierzytelność z tytułu zapłaconej części długów spadkowych zmarłego A. G..

Nadto pozwana przedstawiła do potrącenia z wierzytelnością dochodzoną w niniejszym postępowaniu wierzytelność przysługującą pozwanej wobec zbywcy wierzytelności K. J. (1) w łącznej kwocie 112.735,83 zł związaną ze spłatą przez pozwaną długów spadkowych. Podniosła, że zawarte w umowie sprzedaży postanowienie o odsetkach w wysokości 6% rocznie należy rozumieć jako odsetki za opóźnienie w rozumieniu art. 481 § 1 i 2 zd. 1 k.c., a więc od kwoty 350 000 zł za okres od dnia 29 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z dnia 30 sierpnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 81.410,68 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 24 października 2012 roku do dnia zapłaty i oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz zasądził od pozwanej na rzecz powódki 6.207,78 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

U podstaw tego rozstrzygnięcia leżały następujące okoliczności niesporne i ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd:

W dniu 29 grudnia 2009 r. K. J. (1) zawarła z pozwaną B. G. notarialną umowę sprzedaży Rep. A (...) którą sprzedała pozwanej nieruchomość składającą się z działki nr (...) o powierzchni 0,3711 ha, dla której Sąd Rejonowy w Z. prowadzi księgę wieczystą nr (...) za kwotę 800.000 zł. Zapłata miała nastąpić w dwóch ratach po 400.000 zł każda, płatne odpowiednio do 28 grudnia 2010 r. i 28 grudnia 2011 r. wraz z odsetkami ustawowymi w wysokości 6% w skali roku. Pozwana na poczet ceny zapłaciła przed zawarciem umowy kwotę 50.000 zł, a także w dniu 24 grudnia 2010 roku uiściła pierwszą ratę w wysokości 400.000 zł.

W dniu 8 grudnia 2011 r. K. J. (1) podarowała umową notarialną powódce swoją wierzytelność względem pozwanej B. G. wynikającą z tytułu zapłaty ceny sprzedaży nieruchomości (opisanej powyżej) w kwocie 447 342,47 zł wraz z należnymi odsetkami od kwoty 400 000 zł w wysokości 6% w skali roku, liczonymi od dnia 25 grudnia 2010 do dnia zapłaty, na którą to kwotę składają się:

-kwota 47 342,47 zł tytułem należnych odsetek umownych w wysokości 6% w skali roku, naliczonych od kwoty 800 000 zł od dnia zawarcia umowy sprzedaży do dnia zapłaty pierwszej raty, tj. do dnia 24 grudnia 2010 r.;

-kwota 400 000 zł tytułem drugiej raty wynikającej z umowy sprzedaży, a której płatność przypada na dzień 28 grudnia 2011 r. wraz z kwotą należnych odsetek umownych od tej kwoty w wysokości 6% w skali roku liczonymi od dnia 25 grudnia 2010 r. do dnia zapłaty;

wraz ze wszystkimi związanymi z darowaną wierzytelnością prawami - dalej jako umowa darowizny.

Pismem z dnia 27 grudnia 2011 r. K. J. (1) zawiadomiła pozwaną , iż dokonała przelewu wierzytelności.

Postanowieniem z dnia 23 marca 2013 r., sygn. akt I Co 265/12/K, Sąd Rejonowy dla K.nadał klauzulę wykonalności aktowi notarialnemu - umowie sprzedaży z ograniczeniem do wysokości 400 000 zł na rzecz K. G., będącej następcą prawnym wierzyciela.

K. J. (1) i pozwana są spadkobierczyniami po A. G. i nabyły spadek po połowie.

W sporządzonym w dniu 20 lipca 2011 r. spisie inwentarza ustalono, że stan czynny spadku kształtuje się na poziomie 49 914 236,04 zł, zaś stan bierny - 18 036 267, 87 zł; co oznacza, że wartość masy spadkowej to 31 877 968,17 zł.

Przed Sądem Rejonowym dla K., do sygn. akt I Ns 1412/11/K toczy się postępowanie o dział spadku po zmarłym A. G., którego uczestniczkami są pozwana i K. J. (1).

Postanowieniem Sądu Rejonowego dla K., sygn. akt I Co 2498/ 11/K oraz Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 27 września 2011 r., sygn. akt II Cz 2243/11 nadano klauzulę wykonalności przeciwko następcom prawnym dłużnika A. G., tj. pozwanej i K. J. (2), z zastrzeżeniem, że są one zobowiązane solidarnie zapłacić na rzecz Spółki (...) sp. z o.o.(...)z siedzibą we W. kwotę m.in. 2 700 000 zł.

Kolejnymi decyzjami Naczelnik Urzędu Skarbowego K. orzekł, że pozwana i K. J. (1) obowiązane są solidarnie zapłacić kwoty: 150.763,03 zł, 2.590.114,89 zł, 10.631.193, 42 zł, 486,80 zł w związku z zaległościami A. G. w płatnościach podatku dochodowego od osób fizycznych za lata 2000, 1999, 1998 i 2009.

W kilku innych sprawach Naczelnik Urzędu Skarbowego wydał postanowienia o wszczęciu postępowania co zaległości podatkowych A. G., które opiewają na kwoty: 332 zł, 3.513.803,01 zł, 99. 651,13 zł, 59.750, 44 zł, 464 zł. Obowiązek uregulowania tych zaległości, zdaniem Urzędu Skarbowego obciąża solidarnie pozwaną i K. J. (1).

Ustalił Sąd nadto, że 1 stycznia 2006 r. A. G. zawarł z (...)Sp. z o.o. w Ż. umowę dzierżawy nieruchomości rolnej o łącznej powierzchni 215,8356 ha. Nieruchomości te zostały przekazane dzierżawcy. Umowa dzierżawy aneksem przedłużona została do 2020 r. Czynnosc dzierżawny ustalono na kwotę 250.000 zł za okres gospodarczy wynoszący 1 rok. Dnia 28 października 2009 r. pozwana zawarła z A. G. w formie aktu notarialnego, Rep. A nr (...), umowę majątkową małżeńską na mocy, której rozszerzyli ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej na wszystkie rzeczy i prawa nabyte przez każdego z małżonków z jakiegokolwiek tytułu przed zawarciem związku małżeńskiego, a następnie w dniu 3 listopada 2009 roku zawarli umowę majątkową małżeńską na mocy (nr aktu Rep. A (...)), której znieśli ustrój rozszerzonej wspólności majątkowej małżeńskiej i wprowadzili ustrój rozdzielności majątkowej małżeńskiej na wszystkie rzeczy i prawa majątkowe, nabyte przez każdego z nich z jakiegokolwiek tytułu.

W postępowaniu działowym toczącym się z wniosku K. J. (1) I Ns 1412/11/K pozwana złożyła wniosek o rozliczenie długów spadkowych, w tym tych zgłaszanych do potrącenia w niniejszym postępowaniu. Jednocześnie w postępowaniu tym zgłoszono wnioski o stwierdzenie nieważności umów majątkowych małżeńskich zawartych pomiędzy A. G. a B. G..

Umową z dnia 19 sierpnia 2011 r. Rep. A (...)pozwana i K. J. (1) sprzedały na rzecz Gminy Miejskiej K. udział w wysokości ¼ każda w nieruchomości położonej w K. składającej się z działki nr (...), obręb 35 o powierzchni 0,4949 ha, dla której to Sąd Rejonowy dla K.prowadzi księgę wieczystą nr (...) za łączną kwotę 1 004 622,52 zł, z czego kwota 502 311,25 zł wpłacona ma być na konto Urzędu Skarbowego K. tytułem spłaty wierzytelności zabezpieczonych hipotekami, a kwota 502 311,25 zł na konto komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla K.na poczet częściowej spłaty wierzytelności (...) Sp. z o.o.(...) we W..

Umową z tego samego dnia Rep. A(...), pozwana sprzedała na rzecz Gminy Miejskiej K. udział wynoszący ½ we współwłasności nieruchomości położonej w K. składającej się z działki nr (...), obręb (...) o powierzchni 0,4949 ha,

objętej księgą wieczystą nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy dla (...) za kwotę 1 004 622,50 zł, którą to kupujący wpłaci na konto Urzędu Skarbowego K. na poczet spłaty wierzytelności zabezpieczonych hipotekami.

Pozwana nadto wpłaciła na rzecz (...) Sp. z o.o. w Ż. w dniu 24 grudnia 2010 roku kwotę 36 044,74 zł oraz w dniu 10 maja 2011 r na konto Urzędu Skarbowego K. w K. kwotę 189 426,92 zł na zaspokojenie długów spadkowych.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla W. B. B. wyegzekwował od B. G. w sprawie z wniosku wierzyciela (...) Sp. z o.o.(...) we W. kwotę 1 233 180,10 zł.

Sąd Okręgowy ustalił też, że A. G. darował K. J. (1) lokal mieszkalny nr (...) położony w K. przy ul. (...). Lokal ten na mocy umowy majątkowej małżeńskiej stanowi własność małżonków J.. Następnie nieruchomości ta została darowana córce K. D. J. (w udziale 19/20) oraz jej matce K. G. (w udziale 1/20).

W takim stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo jest częściowo uzasadnione.

Odnosząc się do zarzutu nieważności umowy darowizny wierzytelności Sąd wskazał, powołując się na stanowisko wyrażane przez Sąd Najwyższy, że zgodnie z art. 58 § 2 k.c. czynność prawna sprzeczna z zasadami współzycia społecznego jest nieważna. Przeważające obecnie w polskim systemie normatywne rozumienie zasad współzycia społecznego, czyli kwalifikowanie ich jako abstrakcyjno – generalnych norm moralnych, społecznych, obyczajowych, które wymagają konkretyzacji.

Nieważności umowy darowizny pozwana upatrywała w jej pokrzywdzeniu tą czynnością polegającym na tym, że pozwana nie mogła potrącić z należnością z niej wynikającą wierzytelności wobec K. J. (1), co więcej w wyniku darowania mieszkania przy ul. (...) w K. na rzecz matki i córki oraz wierzytelności na rzecz matki K. J. (1) stała się niewypłacalna. Jednakże pozwana nie wskazała na żadną konkretną zasadę współzycia społecznego, którą zawarcie umowy darowizny miałyby naruszać, ani żadnych szczególnych okoliczności, które by przemawiały za zastosowaniem art. 58 § 2 k.c. zamiast regulującego kwestię pokrzywdzenia wierzyciela art. 527 i n. k.c. Zdaniem Sądu Okręgowego przepis art. 58 § 2 k.c. nie będzie miał zatem zastosowania, zaś zarzuty należy rozpatrywać na gruncie skargi pauliańskiej. O sprzeczności z zasadami współzycia społecznego nie może świadczyć tylko fakt, że niemożliwe jest dokonanie potrącenia, zaś sam fakt darowania przez K. J. (1) mieszkania na rzecz córki i matki oraz wierzytelności na rzecz matki nie przemawia za jej niewypłacalnością, czy niegodziwością działania. Rozpatrując z kolei oparty na art. 527 § 1 k.c. zarzut bezskuteczności czynności darowizny w stosunku do pozwanej, Sąd pierwszej instancji, przywołując przesłanki skargi pauliańskiej stwierdził, że aby wierzyciel mógł skorzystać z ochrony przewidzianej w art. 528 k.c. musi, zgodnie ze spoczywającym na nim ciężarem dowodu, wykazać: posiadanie prawnie chronionej wierzytelności w stosunku do dłużnika, dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela, uzyskanie przez osobę trzecią w wyniku kwestionowanej czynności dłużnika korzyści majątkowej i istnienie po stronie dłużnika świadomości pokrzywdzenia wierzyciela. Jeśli czynność jest bezpłatna wierzyciel nie musi wykazywać złej wiary osoby trzeciej, ani obalać domniemań w tym zakresie określonych w art. 527 § 3 i 4 k.c.

W niniejszej sprawie wierzycielem jest pozwana, K. J. (1) dłużnikiem, a osobą trzecią K. G. czyli powódka. Pozwana wykazała, że ma w stosunku do K. J. (1) wierzytelność z tytułu spłaty długów spadkowych co do których obowiązek ich spłaty obciąża je solidarnie. Wykazała też, że powódka w wyniku darowizny uzyskała korzyść majątkową w postaci wierzytelności w stosunku do pozwanej. Natomiast odnośnie istnienia przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela Sąd Okręgowy wskazał, że pozwana nie wykazała, aby K. J. (2) w wyniku dokonanej czynności - zawartej umowy darowizny stała się niewypłacalna. Samo dokonanie darowizny nie może prowadzić do wniosku, że darczyńca nie posiada innego majątku. Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że K. J. (1) osiąga dochody, a ponadto ma określone składniki majątkowe. Świadczy o tym np. sprzedaż udziału w nieruchomości na rzecz Gminy Miejskiej K.. Ponadto stan niewypłacalności należy oceniać na chwilę orzekania, zaś pomiędzy K. J. (1), a pozwaną toczy się postępowanie o dział spadku po A. G., a stan czynny spadku znacznie przewyższa stan bierny. W skład spadku wchodzi nieruchomości, a wartość masy spadkowej to blisko 32 mln złotych, czego pozwana nie kwestionowała. W postępowaniu działowym podniesiony został zarzut zaliczenia darowizny na schedę spadkową, przy czym darowizną tą miałyby być umowa rozszerzenia wspólności majątkowej małżeńskiej między B. G. a spadkodawcą A. G.. Wartość majątku podlegającego

podziałowi może być zatem jeszcze większa. K. J. (1) posiada więc majątek pochodzący ze spadku czy też w postaci dochodu z dzierżawy nieruchomości (który już wystarczy na pokrycie zaległości wobec pozwanej), nie jest więc niewypłacalna. Majątek, który posiada pozwoli na zaspokojenie wierzytelności wskazanej przez pozwaną. Pozwana nadto nie wykazała, by prowadzona przeciwko K. J. (2) egzekucja okazała się nieskuteczna czy też nie miała ona majątku na zaspokojenie długów.

Odnosząc się z kolei do złożonego przez pozwaną zarzutu potrącenia Sąd wskazał, że co do zasady dłużnik może z przelanej wierzytelności potrącić wierzytelność, która mu przysługuje względem zbywcy, chociażby stała się wymagalna dopiero po otrzymaniu przez dłużnika zawiadomienia o przelewie. Pozwana przedstawiła do potrącenia wierzytelność wynikającą ze spłaconych długów spadkowych, za które odpowiadała solidarnie z K. J. (1). Powołując się na uregulowania zawarte w art. 1034 § 1 k.c. i 686 k.p.c. Sąd stwierdził, że zgodnie z zasadami odpowiedzialności solidarnej, jeśli jeden ze spadkobierców pokryje długi spadkowe, to ma on do pozostałych spadkobierców roszczenia regresowe w wysokości przypadających na nich udziałów w długach spadkowych. Mogą być one dochodzone w oddzielnym postępowaniu, chyba że toczy się postępowanie o dział spadku. Wówczas rozliczenia powinny nastąpić w tym postępowaniu, bowiem w postępowaniu działowym sąd dokonuje kompleksowych rozliczeń dotyczących spadku, w tym długów spadkowych. Ponadto pozwana w postępowaniu o dział spadku złożyła stosowne wnioski, zatem nie może żądać rozliczeń z tytułu spłaconych długów również w postępowaniu o zapłatę poprzez zgłoszenie zarzutu potrącenia, powodowałoby to po pierwsze naruszenie treści art. 686 k.p.c., po drugie doszłoby w tej sytuacji do dwukrotnego rozliczenia tejże należności, a w konsekwencji bezpodstawnego wzbogacenia pozwanej. Zdaniem Sądu Okręgowego dopuszczenie możliwości potrącenia w sytuacji jaka ma miejsce w niniejszej sprawie podważyłoby jedną z najistotniejszych reguł postępowania działowego, a mianowicie obowiązek dokonania rozliczeń kompleksowych. Powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego zwrócił Sąd uwagę na pogląd, że podniesienie przez pozwanego zarzutu potrącenia jest nie tylko środkiem jego obrony, ale jednocześnie służy dochodzeniu przez pozwanego własnego roszczenia przysługującego mu wobec powoda, zarzut potrącenia jest formą dochodzenia roszczenia zrównaną w skutkach z powództwem. Ponadto skoro przepisy wyłączają dochodzenie roszczeń poza postępowaniem działowym to tym bardziej ich realizowanie poprzez zastosowanie instytucji potrącenia jest wyłączone. Ostatecznie Sąd Okręgowy uznał zgłoszony przez pozwaną zarzut potrącenia wierzytelności z tytułu spłaconych przez nią długów spadkowych, przed działem spadku za niedopuszczalny. Fakt, że materialno prawne oświadczenie o potrąceniu złożone zostało poza niniejszym postępowaniem nie zmienia tej oceny. Działanie to pozostaje bowiem w oczywistej sprzeczności nie tylko z treścią ale i celem przepisu art. 686 k.p.c., który nie mówi o „dochodzeniu” ale posługuje się szerszą formułą tj „rozstrzygnięciem” w ocenie sądu nawet gdyby przyjąć, że złożenie zarzutu potrącenia nie jest dochodzeniem roszczenia, to jednak nie sposób uznać, że sąd badając o jego skuteczności o nim nie rozstrzyga. Zatem kiedy trwa postępowanie działowe wyłączone jest rozstrzygnięcie poza nim o spłaconych długach spadkowych. Zwrócił też Sąd uwagę, że wierzytelność, której dochodzi powódka nie dotyczyła majątku spadkowego, zatem jej zbycie nie może być traktowane jako próba obejścia prawa. Nic też, zdaniem Sądu pierwszej instancji, nie stoi na przeszkodzie, by Sąd w postępowaniu działowym orzekł o wierzytelności pozwanej postanowieniem częściowym.

Odnosząc się do samego żądania pozwu Sąd Okręgowy wskazał, że z umowy wynika, iż zapłata nastąpi w dwóch ratach po 400 000 zł każda, pierwsza płatna w terminie do 28 grudnia 2010 r., a druga w terminie do 28 grudnia 2011 r., wraz z odsetkami w wysokości 6% w skali roku.

Zgodnie z art. 359 § 1 i 2 k.c. odsetki od sumy pieniężnej należą się tylko wtedy, gdy to wynika z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub z decyzji innego właściwego organu; jeżeli natomiast wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe. Z art. 481§ 1 i 2 k.c. wynika natomiast, że jeśli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi; jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była z góry oznaczona, należą się odsetki ustawowe.

Zatem inna wysokość odsetek niż ustawowa musi wynikać np. z czynności prawnej i oznaczenia innej wysokości odsetek przez strony umowy.

W umowie określono odsetki na poziomie 6% (ustawowe wynosiły wówczas 13%), bez dodania, że są to odsetki za opóźnienie. Zdaniem Sądu Okręgowego gdyby strony chciały obniżyć wysokość należnych odsetek za opóźnienie w sposób jasny wskazałyby, że właśnie o taki rodzaj odsetek chodzi. Interpretacja postanowień umowy dotyczących zapłaty, pozwala na stwierdzenie, że chodziło stronom o odsetki umowne zastrzeżone w związku z ustaleniem rat, od każdej raty z osobna, w celu niejako „wynagrodzenia” sprzedawcy odroczonego terminu płatności ceny i dodatkowo rozłożenia jej na raty.

Wskazał też Sąd pierwszej instancji, że nie podziela poglądu powódki, by odsetki za pierwszy rok odroczenia płatności dotyczyły całej kwoty. Ze stosownego paragrafu umowy wynika bowiem, że odsetki dotyczyły kolejnych rat, bowiem ten przepis umowy określa, że odsetki dotyczyły kolejnych rat, gdyż uregulowano sposób zapłaty w dwóch ratach. Odsetki od drugiej raty należało liczyć nie od 25, ale od dnia po terminie płatności pierwszej raty czyli po 28 grudnia 2011 r. Nie można też z pisma informującego pozwaną o dokonanym przelewie wierzytelności wysnuwać wniosku o niezastrzeżeniu odsetek umownych, nie ma tam bowiem wzmianki o ewentualnym zrzeczeniu się żądania odsetkowego, a ponadto stosownie do art. 509 § 2 k.c. wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki. Pozwana uiściła na poczet ceny zaliczkę 50.000 zł oraz zapłaciła w terminie pierwszą ratę 400.000 zł, zatem druga rata wynosi 350.000 zł i nie została ona zapłacona i należą się od niej na podstawie art. 481 k.c. odsetki ustawowe za opóźnienie w zapłacie zgodnie z żądaniem pozwu od 29 grudnia 2011 r. do dnia wytoczenia powództwa.

Na poczet tej kwoty wyegzekwowano od pozwanej 328,55 zł, którą odjęto od wysokości drugiej raty. Powódce należą się zatem odsetki: 23 671, 23 zł od kwoty 400 000 zł w wysokości 6% w skali roku od dnia 30 grudnia 2009 r. do dnia 24 grudnia 2010 r.; 21 000 zł od kwoty 350 000 zł w wysokości 6% w skali roku od dnia 29 grudnia 2010 r. do dnia 28 grudnia 2011 r.; 36 739,45 zł od kwoty 349 671,45 zł jako odsetki ustawowe za opóźnienie w zapłacie od dnia 29 grudnia 2011 r. do dnia 24 października 2012 r.; czyli łącznie 81 410,68 zł. Uprawnionym było też żądanie zasądzenia odsetek ustawowych od tej kwoty od dnia wytoczenia powództwa (24 października 2012 r.) do dnia zapłaty. Dalej idące żądanie powódki należało oddalić. Jako podstawę orzeczenia o kosztach procesu Sąd pierwszej instancji powołał art. 100 k.p.c.

Apelację od tego wyroku złożyła pozwana, zaskarżając go w zakresie w jakim Sąd uwzględnił powództwo oraz obciążył pozwaną kosztami procesu. Pozwana wniosła o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie powództwa w całości za przyznaniem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz zasądzenie kosztów za drugą instancję, względnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokowi pozwana zarzuciła:

1. Naruszenie prawa materialnego, a to:

- art. 58 § 2 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że działanie przez strony umowy w celu pokrzywdzenia osoby trzeciej nie stanowi naruszenia zasad współżycia społecznego, takich jak zasada nieszkodzenia innym oraz uczciwości,

- art. 527 § 2 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż dokonanie przez osobę zobowiązaną do zwrotu współspadkobiercy części spłaconego przez nią długu spadkowego w toku postępowania działowego, darowizny wierzytelności wobec tego współspadkobiercy na rzecz osoby trzeciej, nie stanowi utrudnienia lub też odwleczenia zaspokojenia tego współspadkobiercy – wierzyciela, a tym samym nie stanowi dokonania czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela,

- art. 529 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż nie ma podstaw do zastosowania domniemania wynikającego z tego przepisu,

- art. 505 pkt 4 k.c. w zw. z art. 686 k.p.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż art. 686 k.p.c. stanowi przepis szczególnie wyłączający możliwość umorzenia przez potrącenie wierzytelności z tytułu spłaconych długów spadkowych w czasie trwania postępowania o dział spadku,

- art. 498 § 1 i 2 oraz 499 k.c. w zw. z art. 513 § 2 k.c. w zw. z art. 686 k.p.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż dokonanie przez dłużnika potrącenia z przelanej wierzytelności, wierzytelności która mu przysługuje względem zbywcy wierzytelności, czy to w drodze oświadczenia woli złożonego poza procesem czy też w formie zarzutu potrącenia w procesie pomiędzy nabywcą wierzytelności, a dłużnikiem, nie jest dopuszczalne jeżeli przy uczestnictwie dłużnika i zbywcy wierzytelności toczy się postępowanie o dział spadku, a wierzytelność dłużnika wobec zbywcy wierzytelności wynika ze spłaconych długów spadkowych,

- art. 359 § 1 i 2 w zw. z art. 481 § 2 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż w przypadku gdy umowa określa wysokość odsetek, a nie oprocentowania w niższej wysokości od odsetek ustawowych, to dla odsetek za opóźnienie w płatności zastosowanie mają odsetki ustawowe, a nie w wysokości umownej.

Nadto pozwana zarzuciła naruszenie przepisów procesowych, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a to:

- art. 227 k.p.c. przez nie uwzględnienie wniosku pozwanej o przeprowadzenie dowodu mającego na celu zbadanie dochodów K. J. (1), co miało znaczenie dla wykazania jej niewypłacalności,

- art. 232 k.p.c., w zw. z art. 6 k.c. w zw. z art. 529 k.c. przez przyjęcie, że ciężar udowodnienia faktu świadomości K. J. (1) działania z pokrzywdzeniem pozwanej, bądź jej braku spoczywał na pozwanej,

- art. 234 k.p.c. w zw. z art. 529 k.c. przez brak zastosowania domniemania prawnego dotyczącego świadomości K. J. (1) działania z pokrzywdzeniem wierzycieli,

- art. 233 § 1 i 2 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów na rzecz oceny dowolnej, a w szczególności przez przyjęcie, że pozwana nie podała konkretnej zasady współzycia społecznego, która została naruszona; że K. J. (1) była i jest wypłacalna; że § 4 umowy sprzedaży nieruchomości przewiduje oprocentowanie kapitału, a nie odsetki umowne za opóźnienie oraz przez niewłaściwą ocenę faktu odmowy przedstawienia przez powódkę dowodu w postaci jej przesłuchania,

- art. 299 i art. 302 § 1 k.p.c. w zw. z art. 65 § 2 k.c. przez prowadzenie dowodu z przesłuchania strony pozwanej na okoliczność wykładni treści umowy sprzedaży nieruchomości, mimo że treść umowy jest oczywista.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji i o zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 20 lutego 2014r. sygn. akt I ACa 51/14 Sąd Apelacyjny w Krakowie zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę kwoty 81 410,68zł z odsetkami ustawowymi od dnia 24 października 2012r. do dnia zapłaty oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 3 600zł (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem kosztów procesu; Sąd Apelacyjny zasądził też od powódki na rzecz pozwanej także kwotę 6 771zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Podzielając ocenę Sądu Okręgowego co do skuteczności cesji oraz dzieląc stanowisko powódki co do tego, że określone w umowie odsetki w wysokości 6% nie stanowiły odsetek za opóźnienie, ale były odsetkami stanowiącymi wynagrodzenie za korzystanie przez pozwaną z kapitału. tut. Sąd uznał dopuszczalność podniesienia zarzutu potrącenia. Nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego, że przepis art. 686 kpc. w zw. z art. 505 k.c. stanowi przeszkodę do podniesienia tego zarzutu. Uznał w konsekwencji skuteczność potrącenia na podstawie art. 498 § 1 k.c.

Na skutek skargi kasacyjnej wyrokiem z dnia 13 maja 2015r. III CSK 309/14 Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 lutego 2014r. i przekazał sprawę tut. Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy dokonał wiążącej w niniejszej sprawie wykładni przepisów i wskazał, że podniesienie przez pozwanego zarzutu potrącenia jako czynność przedsięwzięta bezpośrednio w celu dochodzenia roszczenia w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. - stanowi formę szeroko rozumianego dochodzenia roszczeń.

Z uwagi na treść art. 686 k.p.c. tylko w postępowaniu o dział spadku – w kontekście wszystkich składników majątku spadkowego, zarówno aktywów jak i pasywów a także przy uwzględnieniu i analizie wszystkich łączących się z nimi roszczeń, możliwa jest pełna i prawidłowa ocena wierzytelności przedstawionej do potrącenia w niniejszej sprawie. Dalej Sąd Najwyższy wskazał, że rozwiązanie przyjęte do postępowania o dział spadku ograniczające możliwość potrącenia poza tym postępowaniem wierzytelności przewidzianych w art. 686 k.p.c. nie stanowi wyjątku, gdyż podobne ograniczenia wynikają także z innych przepisów. W konsekwencji, z uwagi na to, że w sprawie o dział spadku po A. G. złożono wniosek o rozliczenie długów spadkowych Sąd Najwyższy uznał podstawy do uchylenia orzeczenia.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Apelacyjny uznał ustalenia Sądu Okręgowego z własne i zważył co następuje :

Nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 233 § 1 i 2 k.p.c. Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji są prawidłowe i znajdują oparcie w zgromadzonym materiale dowodowym. Sąd Okręgowy dokonał wszechstronnej analizy zebranych dowodów, nie naruszając zasad logiki i doświadczenia życiowego. Nie naruszył więc Sąd zasad oceny swobodnej. Skuteczne postawienie zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c. wymaga wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, to bowiem jedynie może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest wystarczające natomiast przekonanie pozwanej o innej niż przyjął Sąd Okręgowy doniosłości poszczególnych dowodów wskazujących na wypłacalność K. J. (1) (tak np. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 6 listopada 1998 r. II CKN 4/98 – niepublikowane). Sam fakt dokonania przez K. J. (1) darowizny wierzytelności, a także darowizny lokalu mieszkalnego na rzecz jej córki i matki uchyla konieczność wykazywania wiedzy nabywcy co do ewentualnego pokrzywdzenia wierzyciela (art. 527§3 k.c. i art. 528 k.c.), jednak tego pokrzywdzenia nie przesądza, skoro nie może przesądzić o niewypłacalności K. J. (1). K. J. (1) wraz z pozwaną nabyły po 1/2 części spadek po A. G. i jakkolwiek jest on obciążony długami w kwocie ponad 18 milionów złotych, to stan czynny spadku wyszacowany został na blisko 50 milionów złotych, co oznacza, że po spłaceniu długów pozostanie kwota ponad 31 milionów złotych. Skala wielkości tego majątku nie pozwala na uznanie, że K. J. (1) na skutek czynności darowizny była osobą niewypłacalną. Czynność ta więc w konsekwencji nie prowadzi do pokrzywdzenia wierzyciela a to jest jedną z przesłanek skuteczności zarzutu opartego na przepisach o skardze paulińskiej. Prawidłowo też Sąd pierwszej instancji uwzględnił, że wprowadzie w postępowaniu o dział spadku mogą być kwestionowane umowy majątkowe małżeńskie jakie były zawarte pomiędzy spadkodawcą, a pozwaną, jednakże nawet uznanie tych umów za nieważne, czy też uwzględnienie wniosku o doliczenie do spadku darowizn uczynionych przez spadkodawcę nie spowoduje zmniejszenia wartości masy majątkowej, a co najwyżej może ją podwyższyć, co zwiększy także wartość udziału spadkowego. Twierdzenia wniosku wskazywały bowiem że kwestionowane w dziale spadku czynności dokonywane były przez spadkodawcę A. G. z pozwaną B. G. a nie z powódką. W takiej sytuacji nie zachodziła potrzeba prowadzenia dowodu na okoliczność dochodów jakie uzyskuje K. J. (1). W braku pokrzywdzenia wierzyciela nie mogła istnieć świadomość tego pokrzywdzenia u cedenta i cesjonariusza. Nie doszło więc do naruszenia art. 527 § 1 k.c. ani też art. 529 k.c., skoro majątek jakiego powódka jest współspadkobiercą wielokrotnie przewyższa wierzytelność pozwanej.

Czynność darowizny wierzytelności nie narusza przepisów ustawy ani właściwości zobowiązania do zapłaty reszty ceny sprzedaży nieruchomości położonej w K.. Żaden zastrzeżenie umowne nie zakazywało takiej darowizny co oznacza skuteczność przejście uprawnień na powódkę na skutek darowizny wierzytelności odsetkowej (art.509§1 i2 k.c. w zw. z art. 510 k.c.). Zgodnie z art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą lub mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek. Oceny zgodności czynności z zakazami i nakazami wynikającymi z norm właściwych różnym dziedzinom prawa, dokonuje się z perspektywy treści i celu tej czynności. Ani treść ani cel umowy darowizny nie prowadził do naruszenia czy też obejścia prawa. Działania córki powódki nie mogło prowadzić do uznania za nieważne wskazanych umów, skoro działanie w celu ewentualnego pokrzywdzenia wierzyciela mogło być najwyżej przedmiotem zarzutu opartego na art. 531 k.c. Nie zostało także wykazane by

K. J. (1) darując swojej matce tj. powódce przysługującą jej wobec pozwanej wierzytelność wynikającą z umowy sprzedaży nieruchomości zawartej w dniu 29 grudnia 2009 roku dokonała czynności sprzecznej z zasadami współzycia społecznego z innych przyczyn. Powódka powoływała się tylko na cel pokrzywdzenia wierzyciela. Ewentualne działanie celem pokrzywdzenia może być dotknięte względną bezskutecznością, która (jak wyżej wskazano) nie wystąpiła w tym przypadku. Tym bardziej więc czynność ta nie mogła naruszać zasad współzycia społecznego i stanowić o bezwzględnej nieważności o jakiej mowa w art. 58 § 2 k.c. Skoro sytuacja dłużnika istniejąca na skutek przelewu obiektywnie nie krzywdziła pozwanej jako wierzyciela nie można przyjąć też naruszenia podstawowych zasad funkcjonujących w społeczeństwie. Sąd Apelacyjny co do zasady podziela stanowisko pozwanej, że pokrzywdzenie wierzyciela następuje także jeżeli wskutek czynności dłużnik stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (art. 527§2k.c.). Pokrzywdzenie wierzycieli powiązane z niewypłacalnością dłużnika ma miejsce również wówczas, gdy wprowadzić można uzyskać zaspokojenie od dłużnika, lecz z dodatkowym znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka, a więc, gdy zaspokojenie jest utrudnione i jest opóźnione w czasie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r. IV CKN 525/00, nie publ.). Jednakże powódka nie musiała prowadzić przeciwko zbywcy osobnego procesu i egzekucji, skoro dług spadkowy mogła rozliczyć w sprawie działowej, co mogło spowodować albo otrzymanie przez nią większej części majątku spadkowego albo też obniżenie dopłat należnych drugiemu uczestnikowi działu. Skoro w sprawie powódka wykazała realną możliwość zaspokojenia pozwanej z tytułu spłaty długów spadkowych w ramach spadku po A. G. to nie można podzielić ani naruszenia art. 527 §2 k.c. i art. 58§2 k.c. Nie jest także zasadny zarzut naruszenia art. 299 i art. 302 § 1 k.p.c. w zw. z art. 65 § 2 k.c. w kontekście prowadzenia dowodu z przesłuchania stron co do woli stron umowy sprzedaży nieruchomości. Zasady mieszanej wykładni subiektywno-obiektywnej zakładają w pierwszej kolejności ustalenie rzeczywistej woli stron nie opierając się na dosłownym brzmieniu a dopiero w dalszej kolejności pozwalają na określenie tej woli na podstawie językowych zasad oceny treści dokumentu. Powódka nie mogła mieć istotnej wiedzy na okoliczność charakteru zastrzeżonych w umowie odsetek, w sytuacji kiedy nie była ona stroną tej umowy a strony umowy zostały przesłuchane. Dodatkowo ostatecznie wobec innego rozumienia postanowień umowy przez strony, to zapisy umowy stanowiły podstawę ustaleń. Słusznie na podstawie treści umowy Sąd Okręgowy uznał, że określone w umowie odsetki w wysokości 6% nie są odsetkami za opóźnienie, ale odsetkami stanowiącymi pożytek za udzielenie nabywcy odroczenia spłaty reszty ceny sprzedaży. Nie narusza zasad logiki ocena Sądu pierwszej instancji, że odsetki te nie stanowiły odsetek za opóźnienie w płatności skoro w chwili zawierania umowy odsetki ustawowe były ponad dwukrotnie wyższe niż zastrzeżone w umowie odsetki umowne określone jako ustawowe. Zupełnie nieracjonalnym byłoby założenie, że wierzyciel zbywający nieruchomość podjąłby ryzyko nieograniczonej w czasie nieterminowej spłaty. Tu określono odsetki umowne niższe niż ustawowe tylko w związku z odroczeniem terminu płatności . Pierwszą ratę 400.000 zł pozwana miała zapłacić dopiero po roku czasu od zawarcia umowy, a drugą ratę po dwóch latach. Fakt odroczenia płatności uzasadniał zastrzeżenie korzyści na rzecz wierzyciela za to odroczenie. Skoro nie były to odsetki za opóźnienie to racjonalne było określenie ich wielkości na poziomie niższym niż odsetki ustawowe. Były to odsetki należne na podstawie czynności prawnej (art. 359§1 k.c.). Fakt, że w umowie użyto pojęcia „odsetki”, a nie „oprocentowanie” nie jest decydujący w świetle wszystkich pozostałych okoliczności. Istotne jest , że zapłata dalszych rat ceny nabycia w poszczególnych terminach miała nastąpić wraz z odsetkami w wysokości 6% w skali roku. Gdyby miały to być odsetki za opóźnienie to brak byłoby sensu dla takiej regulacji umownej, skoro raty nie były przed datami ich płatności jeszcze wymagalne. Jeżeli płatność rat miałyby nastąpić w datach odpowiednio 28 grudnia 2011r. i 28 grudnia 2011r. to płatność ta nie mogłaby nastąpić wraz z odsetkami należnymi za opóźnienie, albowiem nie byłoby jeszcze opóźnienia w płatności poszczególnych rat i podstawy do naliczenia odsetek za opóźnienie. Nie byłoby możliwości w takiej sytuacji doliczenia żadnych kwot , co przemawia za prawidłowością wykładni dokonanej przez Sąd pierwszej instancji co do charakteru tych odsetek. Nie były to więc odsetki za opóźnienie w zapłacie należności głównej i powinny być doliczone w datach płatności a dopiero po terminach określonych w umowie wyznaczonych do zapłaty poszczególnych rat należą się odsetki ustawowe a nie umowne na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. Nota bene nie było też przeszkód do żądania odsetek ustawowych od odsetek kapitałowych za okres poprzedzający powództwo skoro odsetki te miały być one doliczone do spłacanych rat. Sąd apelacyjny podziela przy tym stanowisko wyrażone przez tut. Sąd przy poprzednim rozpoznaniu, że za pierwszy rok po zawarciu umowy czyli za okres od 30 grudnia 2009 roku do 24 grudnia 2010 roku odsetki umowne winny być liczone od całości niezapłaconej

kwoty czyli od 750.000 zł, a nie jak to uczynił Sąd od kwoty pierwszej raty w wysokości 400.000 zł. Powódka jednakże w tym zakresie wyroku nie zaskarżyła. Nie są także zasadne pozostałe zarzuty środka odwoławczego.

Przepis art. 513 § 1 k.c. stanowi, że dłużnikowi przysługują przeciwko nabywcy wierzytelności wszelkie zarzuty, które miał przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewie. Pozwana nie podniosła zarzutu wygaśnięcia cedowanej wierzytelności lecz podniosła zarzut potrącenia wierzytelności przysługującej jej względem zbywcy z wierzytelnością nabytą przez powódkę. Sąd Apelacyjny przy ponownym rozpoznaniu jest związany oceną niedopuszczalności tego zarzutu w tym postępowaniu wyrażoną przez Sąd Najwyższy (art. 398^{((20))} k.p.c.). Sąd Najwyższy wskazał wyraźnie, że rozwiązanie przyjęte w odniesieniu do postępowania działowego ogranicza możliwość potrącenia po tym postępowaniem wierzytelności z tytułu roszczeń przewidzianych w art. 686 k.p.c. Niedopuszczalność tego zarzutu w niniejszej sprawie oznacza, że nie mógł on wywrzeć skutków materialnoprawnych z art. 481§1 i2 k.c. Skoro jak wskazał także Sąd Najwyższy tylko w postępowaniu o dział jest możliwa ocena pełna i prawidłowa ocena wierzytelności przedstawionej do potrącenia i skoro wartość udziału spadkowego K. J. (1) jest wystarczająca do rozliczenia długu, to nie było zasadne zawieszenie postępowania do czasu zakończenia sprawy działowej. Wobec powyższego apelacje oddalono na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98§1i 3 k.p.c. w zw. z art. 391§1 k.p.c. przy zastosowaniu § 2, §6 pkt 6 i § 13 ust.1 pkt. 2 oraz 13 ust. 4 pkt1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.). Z uwagi na prawomocność i wykonalność wyroku z dnia 20 lutego 2014r. doszło do złożenia przez powódkę oświadczenia o potrąceniu przysługującej jej wierzytelności objętej tytułem wykonawczym z dnia 29.12.2009r. Rep. A Nr (...). zaopatrzonego w klauzulę wykonalności z wierzytelnością wynikającą z wyroku z dnia 20 lutego 2014r. w kwocie 10371zł. Oświadczenie o potrąceniu z chwilą dojścia do pozwanej spowodowało, że wierzytelność powódki objęta wskazanym aktem notarialnym zmniejszyła się o kwotę 10371zł. Potrącenie jest bowiem formą spełnienia świadczenia. Tym samym istnieje podstawa do zasądzenia zwrotu tego świadczenia na podstawie art. 415 k.c. w zw. z art.. 398⁽⁽¹⁹⁾⁾ k.p.c.

SSA Elżbieta Uznańska SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Sławomir Jamróg